

LOKALINIS TYRIMAS „MERKINĖS ETNOGRAFINIAI SAVITUMAI“

PRATARMĖ

Merkinės apylinkės, kaip ir visa Dzūkija, savo archaika nuo seno traukė kultūros tyrėjus. Atskirais aspektais čia žmonių buitį fiksavo ir analizavo etnologai, folklorininkai, istorikai ir archeologai. Etnografinių duomenų iš šio regiono pateikta J. Balio (jo publikuota ir dalis Lietuvių mokslo draugijos ir Lietuvių tautosakos archyvo etnografinės medžiagos), B.Buračo, I.Butkevičiaus, P.Dundulienės, V.Krėvės-Mickevičiaus, J.Kudirkos, I.R.Merkienės, V.Miliaus, J.Miškinio, A.Vyšniauskaitės ir kitų tyrėjų darbuose. Tačiau ženkliausias šio krašto tradicinės kultūros pristatymas, be abejo, yra lokalinė monografija „Merkinė“, parengta remiantis Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Vilniaus miesto skyriaus 1970 m. atliktais ekspedicijų ir archyviniais tyrimais. Greta kelių gamtai, istorijai, kalbai, tautosakai, V.Krėvės-Mickevičiaus asmeniui skirtų straipsnių ir tautosakos tekstų didžiausias dėmesys skirtas tradicinei kultūrai. Straipsniuose užfiksuoti ir išanalizuoti daugiausiai medžiaginiai ir meniniai tradicinės kultūros raiškos aspektai. Analizuoti žemės dirbimo ir sėjos padargai (P.Dundulienė), derliaus nuėmimas, kūlimas ir malimas (V.Milius), sielių gamyba ir plukdymas, medžio meistrai, puodininkystė (J.Buzas), bitininkystė (J.Petrulis), Apsingės ir Česukų kaimų architektūra (I.Butkevičius), baldai (A.Andriuškevičius), audiniai (D.Šilainytė), drabužiai (V.Kulikauskienė ir M.Mastonytė), nėriniai (P.Dundulienė), kapinės ir antkapiniai paminklai (Z.Pocius), medinė liaudies skulptūra (I.Korsakaitė), meniniai geležies dirbiniai (A.Stravinskas), analizuojamas V. Krėvės-Mickevičiaus kūrybinis palikimas ir butis (A.Vyšniauskaitė). Tyrimams sutelktas maksimalus to meto etnologų ir tautosakininkų kūrybinis potencialas ir, be abejo, šie darbai nepraranda aktualumo bei mokslinės vertės ir šiomis dienomis. Monografijos etnografinė dalis peržengė kraštotyros ribas ir yra svarus mokslinis tiriamasis darbas. Tačiau sovietmečiu nebuvo leistos tyrinėti kai kurios temos, ypač susijusios su paprotine etninės kultūros raiška, kaip nesiderinančios su SSRS ateistinės politikos strategija. Todėl Lietuvos istorijos instituto etnologai 2000–2001 m., remiami Mokslo ir studijų fondo, atliko tyrimus ir, apibendrinę

ekspedicijų tyrimų duomenis, pabandė užpildyti šias spragas. Nagrinėjant iki šiol netyrinėtas merkiniškių tradicinės kultūros temas (gimtuves ir krikštynas, jaunimo gyvenimą, vestuvių simbolius, liaudies religingumą, Kryžių kalnelio fenomeną), kartu atskleidžiama kultūros dinamika ir modernizacija bei senojo kultūros paveldo raiška tūkstantmečių sandūroje. Be paskirų realiųjų fiksavimo ir socialinių kultūros procesų raidos analizės, siekiama atskleisti Merkinės apylinkių ekonominės raidos perspektyvas, pirmą kartą etnologiniu aspektu pažvelgti į kultūrinius kontaktus ir turizmo galimybes ir taip tyrimui suteikti taikomąjį pobūdį.

Žilvytis Šaknys